

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

JUSSILA proti FINSKU

(stížnost č. 73053/01)

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

23. listopadu 2006

Tento rozsudek je konečný.

*Rozsudek je v autentickém anglickém a francouzském znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int).
Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.*

(...)

SKUTKOVÝ STAV

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

8. Stěžovatel se narodil v roce 1949 a žije ve finském Tampere.

9. Dne 22. května 1998 daňový úřad provincie Häme (*verotoimisto, skattebyrån*) vyzval stěžovatele, který provozoval dílnu na opravu automobilů, aby se vyjádřil k některým údajným chybám ve svých přiznáních k dani z přidané hodnoty (*arvonlisävero, mervärdesskatt*) za daňové roky 1994 a 1995.

10. Dne 9. července 1998 daňový úřad zjistil nedostatky ve vedení účetnictví stěžovatele, například v tom, že účtenky a faktury byly nedostatečné. Daňový úřad provedl nové vyměření DPH, přičemž vycházel z odhadovaných příjmů stěžovatele, které byly vyšší než příjmy, které stěžovatel přiznal. Uložil mu mimo jiné zaplatit daňovou přírážku (*veronkorotus, skatteförhöjning*) ve výši 10 % z nově stanovené daňové povinnosti (dodatečná daňová přírážka uložená stěžovateli činila celkem 1 836 finských marek, což odpovídá 308,80 eur).

11. Stěžovatel se odvolal ke krajskému správnímu soudu kraje Uusimaa (*läninoikeus, länsrätten*) (který se později stal správním soudem v Helsinkách (*hallinto-oikeus, förvaltningsdomstolen*)). Požádal o ústní jednání a o to, aby daňová inspektorka a znalec jmenovaný stěžovatelem byli vyslechnuti jako svědci. Dne 1. února 2000 vydal správní soud mezitímní rozhodnutí, v němž vyzval daňovou inspektorku k písemnému vyjádření a poté k předložení znaleckého posudku od znalce vybraného stěžovatelem. Daňová inspektorka předložila správnímu soudu své prohlášení dne 13. února 2000. Toto prohlášení bylo dále předloženo stěžovateli, aby se k němu mohl vyjádřit. Dne 25. dubna 2000 předložil stěžovatel své vlastní vyjádření k prohlášení daňové inspektorky. Posudek jím vybraného znalce byl datován a předložen soudu téhož dne.

12. Dne 13. června 2000 správní soud rozhodl, že ústní jednání je ve věci zjevně nadbytečné, protože obě strany předložily všechny potřebné informace písemně. Rovněž zamítl tvrzení stěžovatele.

13. Dne 7. srpna 2000 stěžovatel požádal o povolení podat odvolání a současně znovu požádal o ústní jednání. Dne 13. března 2001 nejvyšší správní soud zamítl jeho žádost.

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

22. Stěžovatel namítal, že řízení o daňové přírážce bylo nespravedlivé, protože soudy v jeho věci neprovedly ústní jednání. Soud tuto stížnostní námitku posoudil podle článku 6 Úmluvy, jehož příslušná část stanoví:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem... ...“

(...)

B. Hodnocení Soudu

1. K použitelnosti článku 6

29. V projednávané věci se jedná o řízení, v němž byla stěžovateli v důsledku chyb v daňovém přiznání uložena povinnost zaplatit DPH a dodatečnou 10% přírážku. Vyměření daně a uložení přírážek nespadá do působnosti článku 6 v jeho občanskoprávní části (viz *Ferrazzini proti Itálii*, č. 44759/98, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2001, § 29). V tomto případě tedy vyvstává otázka, zda bylo řízení „trestní“ v autonomním smyslu článku 6, a zda se tedy na něj vztahovaly záruky článku 6.

30. Ustálená judikatura Soudu stanoví tři kritéria, která je třeba zohlednit při posuzování použitelnosti trestněprávního aspektu. Tato kritéria, někdy označovaná jako „Engelovská kritéria“, byla naposledy potvrzena velkým senátem ve věci *Ezeh a Connors proti Spojenému království*, č. 39665/98 a 40086/98, rozsudek velkého senátu ze dne 9. října 2003, § 82.

„... Nejprve je třeba zjistit, zda ustanovení definující vytýkaný trestný čin náleží podle právního řádu žalovaného státu do oblasti trestního práva, disciplinárního práva nebo do obou těchto oblastí současně. To je však pouze výchozí bod. Takto poskytnuté údaje mají pouze formální a relativní hodnotu a musí být zkoumány z hlediska společného jmenovatele příslušných právních předpisů jednotlivých smluvních států.

Důležitějším faktorem je samotná povaha trestného činu. ...

Tím však dohled Soudu nekončí. Dohled by se obecně ukázal jako iluzorní, pokud by nezohledňoval také stupeň závažnosti sankce, která dotyčné osobě hrozí. ...“

31. Druhé a třetí kritérium jsou alternativní a nemusí se nutně kumulovat. Postačí, že dotyčný trestný čin je svou povahou považován za spadající do trestního práva nebo že za trestný čin hrozí trest, který svou povahou a stupněm závažnosti patří do obecné trestní sféry (viz *Ezeh a Connors proti Spojenému království*, cit. výše, § 86). Relativní nedostatečná závažnost postihu nemůže zbavit trestný čin jeho inherentně trestněprávního charakteru (viz *Öztürk proti Německu*, č. 8544/79, rozsudek ze dne 21. února 1984, § 54; viz také *Lutz proti Německu*, č. 9912/82, rozsudek ze dne 25. srpna 1987, § 55). Tím se nevylučuje kumulativní přístup v případech, kdy samostatná analýza každého kritéria neumožňuje dospět k jednoznačnému závěru o existenci trestního obvinění [viz *Ezeh a Connors proti Spojenému království*, cit. výše, § 86, citující mj. *Bendenoun proti Francii*, č. 12547/86, rozsudek ze dne 24. února 1994, § 47].

32. Soud zvažoval, zda jeho judikatura podporuje odlišný přístup v daňových nebo fiskálních věcech. Připomíná, že ve věci *Bendenoun*, která se týkala uložení daňového penále nebo přírážky za daňový únik (DPH a daň z příjmů právnických osob ve vztahu ke společnosti stěžovatele a jeho osobní daňové povinnosti), Soud výslovně neodkázal na rozsudek *Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976) a uvedl čtyři prvky, které jsou relevantní pro použitelnost článku 6 v tomto případě: že zákon, který stanoví sankce, se vztahuje na všechny občany v postavení daňových poplatníků; že přírážka nebyla zamýšlena jako peněžitá náhrada škody, ale zejména jako trest, který má odradit od opakování trestné činnosti; že byla uložena na základě obecné normy, jejíž účel je jak odrazující, tak kárný; a že přírážka byla značná (422 534 francouzských franků (FRF) vůči stěžovateli a 570 398 FRF vůči jeho společnosti, což odpovídá 64 415 eurům a 86 957 eurům). Tyto faktory však lze podle kontextu považovat za relevantní při posuzování uplatnění druhého a třetího *Engelovského* kritéria na skutkové okolnosti případu, přičemž nic nenasvědčuje tomu, že by se Soud hodlal odchýlit od předchozí judikatury nebo stanovit samostatné zásady v oblasti daní. Dále je třeba zdůraznit,

že Soud ve věci *Bendenoun* nepovažoval žádný ze čtyř prvků za rozhodující sám o sobě a při shledání použitelnosti článku 6 v jeho trestní části postupoval kumulativně.

33. Ve věci *Janosevic proti Švédsku*, č. 34619/97, rozsudek ze dne 23. července 2002, Soud neodkázal na věc *Bendenoun* ani na separátní přístup v této věci, ale vycházel přímo z výše uvedených *Engelovských* kritérií. Bylo sice poukázáno na závažnost skutečného a potenciálního trestu (jednalo se o přírážku ve výši 161 261 švédských korun (přibližně 17 284 eur) a v tomto případě neexistovala žádná horní hranice přírážek), ale to bylo jako samostatný a další důvod pro trestní kvalifikaci trestného činu, který již byl zjištěn při zkoumání povahy trestného činu (viz *Janosevic proti Švédsku*, cit. výše, § 68–69; viz také *Västberga Taxi Aktiebolag a Vulic proti Švédsku*, č. 36985/97, rozsudek ze dne 23. července 2002, rozhodnuto na podobném základě ve stejné době).

34. V následné věci *Morel proti Francii* (č. 54559/00, rozhodnutí ze dne 3. června 2003) však bylo shledáno, že článek 6 se nepoužije, pokud jde o 10 % daňovou přírážku (4 450 FRF, což odpovídá 678 eurům), která „nebyla nijak zvlášť vysoká“, a byla tedy „velice vzdálená od velmi značné úrovně“ potřebné k tomu, aby byla kvalifikována jako spadající pod trestní právo. Toto rozhodnutí, které použilo kritéria podle věci *Bendenoun*, a nikoli věci *Engel*, přikládá prvořadý význam přísnosti trestu na úkor ostatních kritérií podle věci *Bendenoun*, zejména kritérií týkajících se povahy trestného činu (a účelu postihu), a neodkazuje na nedávný případ *Janosevic*. Jako takové se zdá být více v souladu s přístupem Komise ve věci *Bendenoun proti Francii*, č. 12547/86, zpráva Komise ze dne 10. prosince 1992, nezveřejněná), v níž Komise založila použitelnost článku 6 především na stupni přísnosti trestu, na rozdíl od Soudu v téže věci, který zvážil všechny aspekty případu přísně kumulativním přístupem. Případ *Morel* je mezi uvedenými případy výjimkou, neboť se opírá o nedostatečnou přísnost trestu, která vylučuje případ z působnosti článku 6, ačkoli ostatní kritéria (obecné pravidlo, nekompensační povaha, odrazující a kárný účel) byla zjevně splněna.

35. Velký senát souhlasí s přístupem přijatým v rozsudku *Janosevic*, v němž je proveden podrobný rozbor otázek ve věci samé poté, co byly vyslechnuty argumenty stran (srov. *Morel proti Francii*, cit. výše, rozhodnutí o nepřijatelnosti). V judikatuře se tedy neobjevil žádný ustálený nebo autoritativní podklad pro to, aby mohlo být tvrzeno, že mírná povaha sankce v daňovém nebo jiném řízení může být rozhodující pro vynětí trestného činu, který je jinak trestněprávní povahy, z působnosti článku 6.

36. Soud navíc není přesvědčen, že povaha řízení o daňové přírážce je taková, že nespadá nebo by neměla spadat pod ochranu článku 6. Argumenty v tomto smyslu neuspěly ani v souvislosti s vězeňskou kázní a drobnými dopravními přestupky (viz mimo jiné *Ezeh a Connors proti Spojenému království a Öztürk proti Německu*, cit. výše). Ačkoli není pochyb o významu daní pro efektivní fungování státu, Soud není přesvědčen, že odstranění procesních záruk při ukládání sankcí v této oblasti je nezbytné pro zachování účinnosti daňového systému nebo že lze říci, že jsou v souladu s cílem a předmětem Úmluvy. V tomto případě proto Soud použije výše uvedená *Engelovská* kritéria.

37. Pokud jde o první kritérium, je zřejmé, že daňová přírážka v tomto případě nebyla klasifikována jako trestněprávní, nýbrž jako součást daňového režimu. To však není rozhodující.

38. Druhé kritérium, tedy povaha trestného činu, je důležitější. Soud podotýká, že stejně jako ve věcech *Janosevic* a *Bendenoun* lze říci, že daňová přírážka byla uložena na základě obecných právních ustanovení vztahujících se na daňové poplatníky obecně. Argument vlády, že DPH se vztahuje pouze na omezenou skupinu osob se zvláštním postavením, Soud nepřesvědčil: stejně jako v předchozích případech byl stěžovatel povinen platit DPH jako plátce daně. Skutečnost, že se rozhodl pro registraci k DPH pro podnikatelské

účely, na tomto postavení nic nemění. Jak dále přiznala vláda, daňová přírážka nebyla zamýšlena jako peněžitá náhrada škody, ale jako postih, který má odradit od opakování trestné činnosti. Lze tedy vyvodit závěr, že přírážka byla uložena na základě normy, jejíž účel byl odrazující a kárný. Soud má za to, že toto prokazuje trestněprávní povahu tohoto trestného činu. Méně závažná úroveň postihu odlišuje tento případ od případů *Janosevic* a *Bendenoun*, pokud jde o třetí *Engelovské* kritérium, ale nevyjímá věc z působnosti článku 6. Proto se článek 6 použije v rámci své trestněprávní části bez ohledu na méně závažnou úroveň daňové přírážky.

39. Soud proto musí posoudit, zda řízení o daňové přírážce splňovalo požadavky článku 6, a to s náležitým přihlédnutím ke skutečnostem konkrétního případu, včetně všech relevantních prvků vyplývajících z daňového kontextu.

2. Soulad s článkem 6

40. Ústní a veřejné projednání představuje základní zásadu zakotvenou v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tato zásada je zvláště důležitá v trestněprávním kontextu, kde obecně musí v prvním stupni vystupovat soud, který plně splňuje požadavky článku 6 (viz *Findlay proti Spojenému království*, č. 22107/93, rozsudek ze dne 25. února 1997, § 79), a kde má stěžovatel právo na to, aby byl jeho případ „projednán“, mimo jiné s možností vypovídat na svou obhajobu, vyslechnout důkazy proti němu a vyslechnout svědky nebo výsledkem ověřit jejich výpovědi.

41. Povinnost uskutečnit jednání však není absolutní (viz *Håkansson a Sturesson proti Švédsku*, č. 11855/85, rozsudek ze dne 21. února 1990, § 66). Mohou existovat řízení, v nichž ústní jednání nemusí být vyžadováno: například pokud nevyvstávají žádné otázky ohledně důvěryhodnosti nebo sporné otázky, které by vyžadovaly jednání, a soudy mohou spravedlivě a přiměřeně rozhodnout ve věci na základě podání stran a dalších písemných materiálů (viz např. *Döry proti Švédsku*, č. 28394/95, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 37, a *Pursiheimö proti Finsku*, č. 57795/00, rozhodnutí ze dne 25. listopadu 2002; srov. *Lundevall proti Švédsku*, č. 38629/97, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 39, a *Salomonsson proti Švédsku*, č. 38978/97, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 39; a viz také *Göç proti Turecku*, č. 36590/97, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 51, kde měl být stěžovatel vyslechnut ohledně prvků osobního utrpení relevantních pro výši odškodnění).

42. Soud dále uznal, že vnitrostátní orgány mohou brát ohled na požadavky efektivity a hospodárnosti, a shledal například, že systematické provádění ústního jednání může být překážkou pro zajištění zvláštní pečlivosti vyžadované v případech sociálního zabezpečení a v konečném důsledku bránit splnění požadavku přiměřené lhůty podle čl. 6 odst. 1 (viz *Schuler-Zraggen proti Švýcarsku*, č. 14518/89, rozsudek ze dne 24. června 1993, § 58 a v něm citované případy). Ačkoli dřívější případy zdůrazňovaly, že jednání se musí konat před soudem prvního a jediného stupně, pokud neexistují výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly upuštění od něj (viz např. *Håkansson a Sturesson proti Švédsku*, cit. výše, § 64; *Fredin proti Švédsku* (č. 2), č. 18928/91, rozsudek ze dne 23. února 1994, § 21–22; a *Allan Jacobsson proti Švédsku* (č. 2), č. 16970/90, rozsudek ze dne 19. února 1998, § 46), Soud objasnil, že povaha okolností, které mohou odůvodnit upuštění od ústního jednání, se v podstatě odvíjí od povahy otázek, o nichž má příslušný vnitrostátní soud rozhodnout, nikoli od četnosti takových situací. To neznamená, že odmítnutí ústního jednání může být odůvodněno pouze ve výjimečných případech (viz *Miller proti Švédsku*, č. 55853/00, rozsudek ze dne 8. února 2005, § 29). Klíčovým hlediskem je jako vždy zastřešující zásada spravedlnosti zakotvená v článku 6 (viz *mutatis mutandis Pélissier a Sassi proti Francii*, č. 25444/94, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 1999, § 52, a *Sejdovic proti Itálii*, č. 56581/00, rozsudek velkého senátu ze dne 1. března 2006, § 90).

43. Ačkoli lze poznamenat, že výše uvedené případy, v nichž ústní jednání nebylo považováno za nezbytné, se týkaly řízení spadajících pod občanskoprávní část čl. 6 odst. 1 a že požadavky na spravedlivý proces jsou nejpřísnější v oblasti trestního práva, Soud nevylučuje, že ani v trestní oblasti povaha otázek, které mají být řešeny před soudem nebo tribunálem, nemusí vyžadovat ústní jednání. Bez ohledu na to, že je přiznána určitá váha trestnímu řízení, které se týká vyvození trestní odpovědnosti a uložení trestní a odstrašující sankce, je jisté, že existují trestněprávní případy, které nemají žádnou významnou míru stigmatizace. Jednoznačně existují „trestní obvinění“ s různou vahou. Autonomní výklad pojmu „trestní obvinění“, který orgány Úmluvy přijaly na základě *Engelovských* kritérií, navíc podpořil postupné rozšiřování trestněprávní hlavy článku na případy, které nepatří striktně do tradičních kategorií trestního práva, například správní tresty (výše citovaný rozsudek *Öztürk proti Německu*), disciplinární řízení ve věznicích (*Campbell a Fell proti Spojenému království*, č. 7819/77 a 7878/77, rozsudek ze dne 28. června 1984.), celní právo (*Salabiaku proti Francii*, č. 10519/83, rozsudek ze dne 7. října 1988), právo hospodářské soutěže (*Société Stenuit proti Francii*, č. 11598/85, rozsudek ze dne 27. února 1992.) a tresty uložené soudem příslušným ve finančních věcech (*Guisset proti Francii*, č. 33933/96, rozsudek ze dne 26. září 2000). Daňové přírážky se liší od tvrdého jádra trestního práva; v důsledku toho se záruky trestněprávní části článku nemusí nutně uplatnit v plné míře (viz *Bendenoun proti Francii* a *Janosevic proti Švédsku*, cit. výše, § 46 a § 81, kde bylo shledáno slučitelným s čl. 6 odst. 1, aby trestní sankce ukládal v první instanci správní nebo mimosoudní orgán, a *a contrario* výše citovaný rozsudek *Findlay*).

44. Je třeba také říci, že skutečnost, že řízení má pro stěžovatele značný osobní význam, jako je tomu v některých případech sociálního pojištění nebo dávek, není pro nutnost konání jednání rozhodující (viz *Pirinen proti Finsku*, č. 32447/02, rozhodnutí ze dne 16. května 2006).

45. Soud sice konstatoval, že se čl. 6 odst. 1 Úmluvy vztahuje na řízení o daňové přírážce, toto ustanovení se však nevztahuje na spor o samotnou daň (viz *Ferrazzini proti Itálii*, cit. výše). Je však obvyklé, že řízení kombinuje různé prvky a nemusí být možné oddělit ty části řízení, které určují „trestněprávní obvinění“ od těch částí, které ho neurčují. Soud tedy musí posoudit sporné řízení v rozsahu, v jakém stanovilo „trestněprávní obvinění“ vůči stěžovateli, ačkoli toto posouzení bude nutně do jisté míry zahrnovat „čisté“ vyměření daně (viz *Georgiou proti Spojenému království*, č. 40042/98, rozhodnutí ze dne 16. května 2000, a *Sträg Datatjänster AB proti Švédsku*, č. 50664/99, rozhodnutí ze dne 21. června 2005).

46. V projednávaném případě bylo účelem stěžovatelovy žádosti o ústní jednání zpochybnit věrohodnost a správnost zprávy o daňové kontrole prostřednictvím výsledku daňové inspektorky a získání podpůrného svědectví jím určeného znalce, neboť podle jeho názoru daňová inspektorka nesprávně vyložila požadavky stanovené příslušnými právními předpisy a podala nepřesný popis jeho finanční situace. Důvody jeho žádosti o jednání se tedy z velké části týkaly platnosti daňového výměru, což samo o sobě nespadlo do působnosti článku 6, ačkoli existovala další otázka, zda bylo účetnictví stěžovatele natolik nedostatečné, aby odůvodňovalo daňovou přírážku. Správní soud, který si vyžádal písemné vyjádření daňové inspektorky a poté vyjádření znalce, kterého si stěžovatel zvolil, za daných okolností shledal, že ústní jednání bylo zjevně nadbytečné, neboť informace poskytnuté samotným stěžovatelem tvořily dostatečný skutkový základ pro posouzení věci.

47. Soud nepochybuje o tom, že kontrola a ujištění se, že daňový poplatník podal přesnou zprávu o svých záležitostech a že byly řádně předloženy podklady, může být často účinněji provedena písemně než při ústním jednání. Stejně tak není přesvědčen o tom, že v tomto konkrétním případě vyvstaly v řízení otázky věrohodnosti, které by vyžadovaly ústní provedení důkazů nebo křížový výslech svědků, a považuje za významné tvrzení vlády, že

veškeré skutkové a právní otázky mohly být dostatečně vyřešeny v písemných podáních a na jejich základě mohlo být rozhodnuto.

48. Soud dále podotýká, že stěžovateli nebyla odepřena možnost požádat o ústní jednání, ačkoli bylo na soudech, aby rozhodly, zda je jeho provedení nezbytné (viz *mutatis mutandis Martinie proti Francii*, č. 58675/00, rozsudek velkého senátu ze dne 12. dubna 2006, § 44). Správní soud tuto úvahu odůvodnil. Soud rovněž upozorňuje na nízkou finanční částku, o kterou se jedná. Vzhledem k tomu, že stěžovatel měl dostatek příležitostí předložit svou věc písemně a vyjádřit se k prohlášením daňových orgánů, Soud konstatuje, že požadavky spravedlnosti byly splněny a s odkazem na zvláštní okolnosti tohoto případu nebylo nutné provádět ústní jednání.

49. Nedošlo tedy k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. *rozhoduje* třinácti hlasy proti čtyřem, že článek 6 Úmluvy je v tomto případě použitelný;
2. *rozhoduje* čtrnácti hlasy proti třem, že nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy.

(...)